

УДК 330.115.338

ПРОБЛЕМИ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Лазаренко М.П.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

В статті розглядаються питання інтелектуалізації економіки в цілому, процес інтелектуалізації діяльності підприємства, який побудований на знаннях та базується на ефективній інноваційній діяльності підприємства. В сучасних умовах підвищується роль інтелектуальних ресурсів, тому принципове значення набуває розуміння того, що визначальним у досягненні цілей є якість і ступінь розвитку інтелектуальної складової підприємства. За умов економіки знань, значно підвищується роль нематеріальних ресурсів, тому ефективно, конкурентоспроможне функціонування підприємства можливо лише за умови постійного збагачення та зростання інтелектуального потенціалу та інноваційного виробництва. Тому постає задача визначення проблем та обґрунтування потреби в розробці механізмів, методів, алгоритмів, інструментів підвищення інноваційної активності підприємств на основі інтелектуалізації діяльності.

Ключові слова: інтелектуалізація, процес інтелектуалізації, інновації, інноваційна діяльність, інноваційна активність, проблеми інтелектуалізації.

Постановка проблеми. Сучасний етап економічного розвитку України, як і світової економіки в цілому, зумовлений трансформацією всієї економічної системи в контексті її інтелектуалізації. Елементами інтелектуалізації є інформація, наукові знання, професійний, науковий та культурний потенціал суспільства. В теперішній час роль інтелектуальних ресурсів надзвичайно зросла, що зумовило їх пріоритетність. Вони багато в чому визначають не лише якість виробленої продукції і послуг, але й структуру національної економіки, ефективність розвитку підприємств, їх інноваційний потенціал. Для сучасної України існує особлива потреба в економічному зростанні на основі інноваційного розвитку, вирішення якої неможливе без ефективного використання інтелектуального капіталу та активного впровадження наукових розробок в економіку. Підприємства все більш активно застосовують процеси автоматизації, роботизації, удосконалення систем управління підприємством, підвищення рівня інтелектуалізації та інновації на виробництві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань проблем інтелектуалізації діяльності підприємства та її впливу на розвиток підприємства займалися багато вчених. Різні аспекти досліджуваних питань висвітлювали такі науковці, як Е. Брукінг, С. Брю, І. Бушмарін, Д. Белл, В. Гойл, П. Друкер, В. Іноземцев, С. Климов, І. Нонака, А. Тоффлер, П. Сенге, П. Стоуньєр, Х. Такеучи, Е. Тодд та ін. Обґрунтуванню механізму активізації інтелектуальної діяльності підприємств присвятили праці вчені: А. Амоша, В. Александрова, А. Базиліук, Л. Безчасний, А. Білоус, Д. Богиня, В. Геєць, А. Кендюхов, А. Колот, В. Корженко, Л. Мельцер, Т. Мірошниченко, Л. Пашко, В. Семиноженко, В. Соловійова, М. Семікіна, А. Стрижак, А. Чухно, Л. Штик та ін. Багато вчених зараз ведуть інтенсивний пошук нових моделей, стимулів, критеріїв інтелектуалізації. Проте теоретична база проблем інтелектуалізації діяльності підприємства ще знаходиться в стадії розвитку і потребує подальших досліджень.

В Україні питаннями теорії та методології інтелектуалізації економіки займаються такі сучасні вчені, як В. Антонюк, В. Базилевич, А. Бут-

ник-Сіверський, В. Геєць, Н. Голікова-Тінтулова, А. Грішнова, І. Журавльова, Л. Лісогор, А. Кендюхов, А. Колот, М. Маркова, А. Новікова, В. Садова, М. Семікіна, Л. Федулова, В. Черненко, А. Чухно, Й. Ситник та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження теоретичних аспектів інтелектуалізації підприємства та виокремлення проблем інноваційного розвитку та інтелектуалізації сучасних підприємств. Головною приділяється аналізу процесу інтелектуалізації підприємства та основних чинників, що впливають на процес інтелектуалізації в сучасних умовах.

Мета статті. Зростання інформатизації та інтелектуалізації виробничих процесів, інтенсивне застосування нематеріальних факторів виробництва та інтелектуального капіталу вважається загальноновизнаною тенденцією при переході до постіндустріального етапу цивілізаційного розвитку, що безумовно є актуальним і для України. На першому місці у чинниках успіху знаходиться інтелектуалізація виробництва і суспільства, забезпечення духовності суб'єктів суспільних та виробничих відносин. Тому постає питання визначення проблем та бар'єрів процесу інтелектуалізації діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Необхідність інтелектуалізації сучасних підприємств обумовлюється глобальними змінами, які визначають основні риси сучасної економіки та змінюють умови забезпечення конкурентоспроможності.

Сучасні дослідження інноваційної економіки та економіки знань переважно розглядають питання інтелектуального капіталу й застосування інтелектуальних ресурсів, не акцентуючи при цьому увагу на тому, що в сучасному світі в умовах глобалізації з'являється таке масове явище, як інтелектуалізація економіки.

У науковій літературі під поняттям «інтелектуалізація» розуміють інтелектуальний інструмент розвитку економіки, заснованою на знаннях, що забезпечує конкурентну перевагу за рахунок зростання організаційного інтелекту.

Разом з тим дослідженню підлягають кілька аспектів інтелектуалізації:

- Інтелектуалізація людських особистісних характеристик на основі безперервної освіти,

навчання, удосконалювання та набуття нового досвіду й нових знань. Також розвиток ментальних навичок, уміння мислити, осягати й генерувати нові знання.

- Загальна інтелектуалізація об'єктів технологічних структур, оснащення всілякими інформаційними, комп'ютерними та новітніми інтелектуальними технологіями будинків, бізнес-центрів, об'єктів інфраструктури, промисловості, комунального господарства, культурно-дозвілних центрів і рекреаційних ресурсів.

- Розвиток інтелектуально-інформаційного простору: мережі Інтернет, засобів зв'язку, їх постійне вдосконалювання та повсюдне впровадження. Під його впливом змінюються форми економічної діяльності, види й типи підприємств, характер взаємин між роботодавцями й службовцями.

- Загальна роботизація, створення штучного інтелекту, у тому числі фантастичні розробки проектування людей з особливими можливостями, у тому числі й ментальними, які вже здійснюються [1].

Таким чином, інтелектуалізація – це невід'ємний елемент будь-якого інноваційного процесу, тому можна зробити висновок про те, що підприємства повинні бути зацікавлені в отриманні нових знань, зростанні свого інтелектуального потенціалу та реалізації своїх професійних компетенцій через використання інтелектуальних ресурсів. Внаслідок чого необхідно вивчити які фактори та бар'єри перешкоджають максимальній інтелектуалізації діяльності підприємства.

Важливою передумовою інтелектуалізації інноваційного розвитку сучасних підприємств є процес інтелектуалізації українського суспільства, який гальмується і обмежується такими ключовими проблемами:

- відсутністю державної політики використання інтелектуальних ресурсів;
- втратою і тривалою відсутністю в країні моди на інтелект;
- демотивацією інтелектуальної активності населення;
- деінтелектуалізацією суспільства і влади загалом, їх галузевих і регіональних складових зокрема; – виникненням і розвитком інтелектофобії;
- відсутністю політики інтелектуалізації влади і суспільства [2; 3; 4].

Також однією з проблем інтелектуалізації діяльності підприємства є процес управління персоналом для забезпечення його відповідності наявним перспективним вимогам розвитку підприємства відповідної галузі промисловості.

Інтелектуалізація діяльності підприємств прямо пропорційно залежить від розвитку інноваційної діяльності та людського потенціалу, які характеризують економічний ресурс, сприяють росту внутрішнього валового продукту у поєднанні з науково-технічним прогресом, тому можна виділити наступні економічні фактори, які перешкоджають інноваційній діяльності на підприємстві, а саме:

- недостатня кількість власних грошових коштів;
- висока вартість нововведень;
- недостатня державна фінансова підтримка;
- високий економічний ризик;
- низький попит на нові товари, роботи та послуги [6, с. 12].

Як видно, основною проблемою для інноваційного розвитку підприємств є нестача власних коштів. Цілком зрозуміло, що підсумком комерційної діяльності господарюючого суб'єкта є одержання прибутку та підвищення рентабельності, тому постає питання про структуру та обсяги капіталу, який спрямовується на здійснення поточної діяльності. Інноваційна активність підприємства прямо залежить від обігових коштів, тому їх нестача призводить до зниження інноваційної активності, тим паче, що другим перешкоджаючим фактором визначена висока вартість нововведень, отже, виникає потреба в перегляді застосовуваних методів управління інноваційними та інвестиційними можливостями підприємства з погляду поповнення їх обігових коштів. Таким чином, інтелектуалізація в цьому випадку може стати ефективним способом і перспективним напрямком активізації інноваційної діяльності для поповнення обігових коштів.

Таким чином, виникає потреба в розробці механізмів, методів, алгоритмів, інструментів підвищення інноваційної активності підприємницьких структур.

Що до третього за впливом бар'єра – недостатньої фінансової підтримки з боку держави, то тут спостерігається брак фінансування фундаментальних, технологічних, продуктових інновацій в Україні. Створено та поставлено на ринок інноваційних видів продукції у 2016 р. – 4139 найменувань, що у 3,7 рази менше, ніж у 2000 році. Частка витрат на виконання НДР у ВВП щорічно знижується (у 2016 році 0,48%, тоді як у 2010 р. – 0,75%) [7].

До внутрішніх факторів, що є перешкодою для здійснення інноваційної діяльності на підприємстві відносяться:

- низький рівень інноваційного потенціалу організації;
- низька кваліфікація персоналу (нестача кваліфікованого персоналу);
- нестача інформації про ринки збуту;
- нестача інформації про нові технології;
- відсутність можливостей для кооперації з іншими підприємствами і науковими організаціями.

Аналізуючи внутрішні фактори, що перешкоджають інноваційній діяльності виявляємо, що на першому місці є низький інноваційний потенціал організації, який прямо залежить від нестачі кваліфікованого персоналу. Перехід до інноваційного виробництва на основі інтелектуалізації неможливий без персоналу, здатного не тільки використовувати й трансформувати наукові знання, винаходи, ідеї, але й генерувати їх, що в довгостроковій перспективі забезпечить конкурентоспроможність і сталий розвиток організації. Тому сьогодні персонал з його інтелектуальним потенціалом став основним об'єктом у конкурентній боротьбі за нематеріальні ресурси.

До інших факторів, що перешкоджають здійсненню інноваційної діяльності на підприємстві відносяться також відносяться:

- недосконалість законодавчої бази, що регулює та стимулює інноваційну діяльність;
- ризики при використанні інтелектуальної власності на підприємстві (невизначеність з отриманою економічною вигодою);
- недостатня розвиненість інноваційної інфраструктури (посередницьких, інформаційних, юридичних, банківських, та інших послуг).

Таким чином, специфіка інтелектуалізації як фактору інноваційного розвитку підприємства, полягає в його рушійній силі, що залежить від рівня інтелектуального розвитку персоналу; прагнення до розвитку; наявності компетенції, знань, досвіду, умінь, навичок, здатностей до навчання.

Зазначені проблеми підсилюються неврегульованістю національного законодавства щодо підприємницької діяльності, розмитістю економічних правил і норм, недоліками банківської і фінансової систем, зрощенням бізнесу і влади, що призводить до додаткових господарських ризиків, які істотно збільшують транзакційні витрати, звужують сферу ефективних управлінських рішень, знижують конкурентоспроможність українських підприємств

Висновки та пропозиції. В результаті процесу інтелектуалізації діяльності підприємства формуються виробничі системи інноваційного типу, в яких об'єднуються ресурси та процеси для реалізації механізмів створення, трансферу та комерціалізації інновацій, що дозволяє забезпечити інноваційно-орієнтований розвиток і високий рівень конкурентоспроможності.

Інтелектуалізація діяльності підприємства дозволяє в короткі строки з високою ефективністю використати у виробництві інтелектуальний і науково-технічний потенціал країни. Основною цю процесу є трансформація інтелектуальної

власності в кінцевий продукт інноваційної діяльності, яку можна здійснити лише в інноваційному процесі.

Процес інтелектуалізації діяльності на вітчизняних підприємствах дозволяє вирішити наступні проблеми:

- захист інтересів в сфері інтелектуальної власності, своєчасної реєстрації прав на результати інтелектуальної діяльності, які отримані при реалізації науково-технічних програм та планів науково-технічного розвитку, їх комерціалізації;
- впровадження механізмів трансферу технологій;
- планування, регламентація, нормування та контролю за реалізацією єдиної політики щодо управління інтелектуальною власністю;
- організація системи обліку та контролю інтелектуальної власності, яка отримана в результаті науково-технічних програм та проектів;
- розробка для затвердження у встановленому порядку та реалізації вимог до науково-технічних програм та проектів;
- організація експертизи інноваційних проектів тощо [8, с. 74].

Інтелектуалізація діяльності підприємства є вимогою часу, ігнорування якої призведе до зниження конкурентоспроможності на ринку, зростання витрат виробництва, до появи проблем швидкого впровадження інновацій.

Список літератури:

1. Гусар С.А. Проблемы интеллектуализации предпринимательской деятельности в условиях экономики, основанной на знаниях / Экономический потенциал и перспективы России и стран СНГ. Книга 5: Монография. – Краснодар: АНО «Центр социально-политических исследований «Премьер», 2012. – 170 с.
2. Гусар С.А. Роль интеллектуальных ресурсов в развитии предпринимательского потенциала / Экономика и предпринимательство. № 12 ч. 2, 2013 г.
3. Ситник Й.С. Інтелектуальний потенціал як фактор інтелектуалізації систем менеджменту підприємства / Й.С. Ситник // Економічний вісник НТУ КПП. – 2012. – № 49.
4. Ситник Й.С. Вплив інтелектуалізації на процес менеджменту інноваційних підприємств / Й.С. Ситник // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – № 725(63). – С. 372–378.
5. Ситник Й.С. Передумови інтелектуалізації систем менеджменту промислових підприємств / Й.С. Ситник // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2012. – № 748. – С. 100–107.
6. Хадькова Л.Т. Проблема интеллектуализации в экономике / Л.Т. Хадькова // Экономические науки. – 2017. – № 5(150). – С. 11–13.
7. Здійснення наукових досліджень і розробок у 2016 році. Експрес-випуск / Державна служба статистики України. – Київ, 2017. – С. 1.
8. Ніколайчук О. Інтелектуалізація сучасних виробничих систем / Ольга Ніколайчук // Інноваційне підприємництво: стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс] : зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф., 29-30 берез. 2017 р. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана» [та ін.]; оргком.: Г.О. Швиданенко (голова) [та ін.]. – Електрон. текст. дані. – Київ: КНЕУ, 2017. – С. 172–174.

Лазаренко М.П.

Национальный технический университет Украины
«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»

ПРОБЛЕМЫ ИНТЕЛЛЕКТУАЛИЗАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы интеллектуализации экономики в целом, процесс интеллектуализации деятельности предприятия, который построен на знаниях и базируется на эффективной инновационной деятельности предприятия. В современных условиях повышается роль интеллектуальных ресурсов, поэтому принципиальное значение приобретает понимание того, что определяющим в достижении целей есть качество и степень развития интеллектуальной составляющей предприятия. При условиях экономики знаний, значительно повышается роль нематериальных ресурсов, поэтому эффективное, конкурентоспособное функционирование предприятия возможно лишь при условии постоянного обогащения и рост интеллектуального потенциала и инновационного производства. Поэтому возникает задача определения проблем и обоснование потребности в разработке механизмов, методов, алгоритмов, инструментов повышения инновационной активности предприятий на основе интеллектуализации деятельности.

Ключевые слова: интеллектуализация, процесс интеллектуализации, инновации, инновационная деятельность, инновационная активность, проблемы интеллектуализации.

Lazarenko M.P.

National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

PROBLEMS OF INTELLECTUALIZATION OF ENTERPRISE ACTIVITY

Summary

The article deals with the issues of intellectualization of the economy as a whole, the process of intellectualization of the enterprise's activity, which is built on knowledge and is based on effective innovative activity of the enterprise. In modern conditions, the role of intellectual resources is increasing, so the fundamental importance is the understanding that the determining factor in achieving the goals is the quality and degree of development of the intellectual component of the enterprise. Under the conditions of the knowledge economy, the role of intangible resources is significantly increased, therefore effective, competitive functioning of the enterprise is possible only on condition of constant enrichment and growth of intellectual potential and innovative production. Therefore, there arises the task of identifying problems and justifying the need to develop mechanisms, methods, algorithms, tools to enhance the innovation activity of enterprises based on the intellectualization of activities.

Keywords: intellectualization, intellectualization process, innovations, innovative action, innovative activity, problems of intellectualization.